

Рис. 3. Алгоритм оцінки ризику інвестицій на основі H-критерію.

Цю методику слід назвати ентропійною методикою оцінки стану інвестиційних проектів на основі H-критерію.

© І.П.МІЩУК, 2000

Львівська комерційна академія

МІСЦЕ СКЛАДСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Аналізуються причини занепаду гуртової торгівлі та якісних змін в її матеріально-технічній базі. Пропонується використання логістичного підходу до трактування поняття "склад" в контексті функціонування товаро-провідних систем та напрямки перетворення гуртових підприємств в потужні центри управління потоками товарів народного споживання. Розглядаються групи послуг, які надають клієнтам склади гуртової торгівлі в Україні та реальні шляхи їх розширення.

В сучасних умовах одним з найактуальніших аспектів діяльності господарюючих суб'єктів у сфері торгівлі стає підвищення ефективності організації та управління матеріальними (товарними) ресурсами завдяки реалізації стратегії логістики. Логістична стратегія спрямована на удосконалення управління матеріальними і відповідними їм інформаційними та фінансовими потоками за рахунок мінімізації сумарних витрат виробництва та обігу через:

- оптимізацію вибору постачальників сировини, матеріалів, готових виробів і визначення каналів просування товарів на ринок, видів технічних та транспортних засобів для забезпечення опрацювання і перевезень товарів, маршрутизацію їх перевезення;

- виявлення вузьких місць і критичних ресурсів, що справляють вирішальний вплив на функціонування логістичної системи;

- розв'язання протиріч економічного та технологічного плану між учасниками логістичного процесу (виробниками, посередниками, транспортними і торговими організаціями, банківськими, страховими установами тощо). Першочергова увага приділяється складуванню, зберіганню, упакуванню продукції, вибору видів транспорту для доставки вантажів "точно в строк", оптимізації внутрішньовиробничих (зокрема – і в межах торговельного підприємства) матеріальних та інформаційних потоків і управлінню ними, механізації та автоматизації вантажно-розвантажувальних і транспортно-складських робіт.

У зв'язку з тим питання ефективної організації складського господарства і розвитку складів у всіх ланках логістичного ланцюга як матеріально-технічної бази виконання більшості логістичних операцій і одного з основних елементів логістичних систем набувають особливого значення. Традиційний підхід до ролі та функцій складів передбачає розуміння терміну "склад" як будівлі чи споруди, призначеної для зберігання товарів та інших матеріальних цінностей. Склади можуть організовуватись безпосередньо у сфері виробництва продукції (товарів), на транспорті, у сфері збуту, зокрема – у гуртовій торгівлі. Останні покликані відігравати вирішальну роль у постачанні роздрібною торговельною мережею товарами народного споживання, звільняючи виробників товарів від необхідності самостійно займатись збутом власної продукції у велику та територіально розосереджену мережу магазинів та інших пунктів продажу товарів. Проте, в умовах діючої системи ціноутворення та оподаткування в Україні, залучення цієї посередницької ланки веде до виникнення додаткових витрат, відповідного зростання цін на товари та зниження їх конкурентоспроможності на ринку саме через ціновий фактор.

Як наслідок, товаровиробники перейшли до практики організації збуту своїх товарів за схемами транзитного продажу або ж реалізації їх через мережу т.зв. "фірмових" магазинів. Результатом такого перегляду став процес згортання мережі підприємств гуртової торгівлі та деградації їх матеріально-технічної бази. Так, на території України на початок 1996 року функціонувало 313 спеціалізованих гуртових організацій колишньої державної торгівлі, які використовували 1017 складських будівель (1874 складських приміщень площею 1389 тис. кв. м і об'ємом 6692 тис.куб.м), а також 142 склади-холодильники місткістю 364 тис.т. Як свідчить офіційна статистика, лише за 1995 рік кількість приміщень цих складів скоротилась на 3,5%, їх площа - на 7,7%, об'єм – на 7,3%. У спеціалізованих складах підприємств торгівлі взуттям ці показники скоротились відповідно на 12,5%; 13,6% і 7,4%; галантереєю – на 11,3%, 21,1% і 16,2%; одягом – на 10,3%, 12,0% і 10,9%; меблями – на 9,1%, 4,7% і 5,4% [1, с.23]. Ще гострішою є ця проблема у системі споживчої кооперації, де на ту саму дату функціонувало 375 торговельних баз, в т.ч. 133 універсальні міжрайбази, 73 міжрайонні склади з торгівлі господарськими товарами, 135 госпрозрахункових баз

райспоживспілок і райспоживтовариств. Площа загальнотоварних складів становила 2604 тис.кв.м. Проте на 1.01.1999 р. їх чисельність скоротилась до 231 торговельної бази, а складська площа – до 1662,7 тис.кв.м (на 38,4% та 36,1% відповідно) [4, с.6].

У сучасних умовах більшість підприємств кооперативної гуртової торгівлі через відсутність визначеної стратегії розвитку, розрив господарських зв'язків з роздрібними торговельними організаціями власної системи, невідповідність до здійснення комерційної діяльності в умовах конкуренції опинились на межі зникнення.

Подібні тенденції спостерігаються і на регіональному рівні: наприклад, у Львівській області лише за 1995-1997рр. чисельність складських приміщень загальнотоварних складів у гуртовій торгівлі скоротилась з 94 до 70 од. (або на 25,5%), їх площа – з 96,1 тис.кв.м до 61,5 тис.кв.м (або на 36%) (табл.1) [2, с.78-79].

Відбулось скорочення чисельності і спеціалізованих складів та сховищ: загалом їх кількість за той самий період зменшилась з 221 до 180 од. (на 18,6%), а місткість – з 187,3 до 174,7 тис.т (або на 6,7%). З цієї кількості чисельність овочекартоплесховищ зменшилась на 42 од. (з 141 до 99 од., або на 29,8%), кількість соляних складів скоротилась з 19 од. до 14 од. (на 26,3%), кількість нафто- та гасосховищ зменшилась вдвічі (з 4 од. в 1995 р. до 2 од. в 1997 р.). При незначному зростанні чисельності складів-холодильників (з 40 од. до 41 од.) їх потужності знизилась на 4,2 тис.т.

Таблиця 1

Розвиток мережі складів у торгівлі Львівської області в 1995-1997 рр.

(станом на 1.01 наступного року)

Типи складів	Чисельність у:			1997 р. в % до 1995 р.
	1995 р.	1996 р.	1997 р.	
1. Загальнотоварні склади в гуртовій торгівлі, од.	94	71	70	74,5
Площа складських приміщень в них, тис. кв. м	96,1	74,2	61,5	64,0
Об'єм складських приміщень в них, тис.куб.м	481,4	378,9	317,0	65,8
Крім того, здано в оренду:				
- кількість складських приміщень, од.	17	32	36	2,1 р.
- площа складських приміщень, тис.кв.м	12,6	32,2	41,4	3,3 р.
- об'єм складських приміщень, тис.куб.м	64,2	154,5	199,8	3,1 р.
2. Загальнотоварні склади у роздрібній торгівлі, од.	335	350	350	104,5
Площа складських приміщень в них, тис.кв.м	265	275	268	101,1
Об'єм складських приміщень в них, тис.куб.м	1164	1186	1149	98,7
Місткість спеціалізованих складів та сховищ у роздрібній торгівлі, тис.т	163,7	175,4	174,8	106,8
3. Спеціалізовані склади та сховища, од.	221	192	180	81,4
- їх місткість, тис. т	187,3	175,3	174,8	93,3
в тому числі :				
- овочекартоплесховища, од.	141	112	99	70,2
їх місткість, тис.т	132,4	126,0	124,2	93,8
- фруктосховища, од.	17	19	19	111,8
їх місткість, тис.т	26,2	26,9	26,9	102,7
- склади-холодильники з машинним охолодженням, од.	40	39	41	102,5
- соляні склади, од.	19	17	14	73,7
їх місткість, тис.т	5,6	5,4	4,7	83,9
- нафто- та гасосховища, од.	4	5	2	50,0
їх місткість, тис.т	0,03	0,05	0,03	100,0

Відбувається процес заміни відносно більших, потужніших, розвинутіших в аспекті технічного оснащення і організації технологічних процесів складів гуртової торгівлі щодо виконання функцій зберігання товарів народного споживання менш потужними (і часто - технічно відсталими) складами роздрібних торговельних організацій (табл. 2).

Таблиця 2

Зміна середніх параметрів потужності складів у торгівлі
Львівської області у 1995 – 1997 рр.

Показники	РОКИ			1997 р. в % до 1995 р.
	1995 р.	1996 р.	1997 р.	
Середня площа загальнотоварного складу у гуртовій торгівлі, кв.м	1022	1045	879	86,0
Середній об'єм складського приміщення у гуртовій торгівлі, куб.м	5121	5337	4529	88,4
Середня площа загальнотоварного складу у роздрібній торгівлі, кв.м	791	786	767	97,0
Середній об'єм складського приміщення у роздрібній торгівлі, куб.м	3475	3390	3282	94,0

Як негативний (у контексті даної роботи) слід оцінити і факт значного збільшення чисельності складських приміщень в гуртовій торгівлі, які здані в оренду, – на початок 1998 р. в оренді перебувало 51,4% загальної кількості складських приміщень, питома вага яких у складській площі загальнотоварних складів гуртової торгівлі становила 67,3%, а в їх об'ємах - 63,0% (або більше половини від використовуваних за цільовим призначенням). Звичайно, факти скорочення потужностей підприємств гуртової торгівлі можна пояснити зменшенням обсягів товарообороту і зниженням інтенсивності товарних потоків, що проходять через склади, але ж загальна чисельність загальнотоварних складів у Львівській області за цей період істотно не змінилась! (Порівняймо: 1995 р. – 429 од., 1996 р. – 421 од., 1997 р. – 420 од.). До того ж, вже у 1997-1999 рр. в регіоні було створено і успішно функціонує значна кількість підприємств дрібногуртової торгівлі типу т.зв. гуртовень, магазинів-складів тощо. Отже, діяльність у сфері гуртової торгівлі все ще залишається і привабливою, і економічно вигідною?!

В зв'язку з цим постає низка запитань, основними з яких є:

- 1) чи потрібна гуртова торгівля на сучасному етапі розвитку економіки?
- 2) якими повинні бути основні напрямки подальшого розвитку гуртової торгівлі в Україні?

Відповідь на ці запитання, на наш погляд, слід шукати у застосуванні концепції логістики, яка зовсім по-іншому розглядає саму сутність складів та їх роль у розвитку та функціонуванні товаропровідних систем.

У логістиці склади розглядають як ланку логістичної системи, в якій відбуваються кількісні та якісні перетворення товарних потоків, як ефективний засіб управління запасами на різних ділянках логістичного ланцюга та матеріальним потоком загалом. Використання складів у процесі товаропросування дозволяє забезпечити швидшу доставку товарів зі складу, розташованого на ринку збуту, і відносно низький рівень

разових транспортних витрат. Крім того, використання складів доцільно і тому, що темпи виробництва, транспортування і роздрібного продажу товарів народного споживання, переважно, не збігаються. Тому діяльність складів гуртової торгівлі у ринковій економіці є необхідною як для виробників, так і для підприємств роздрібно торгівлі - покупців гуртових партій товарів (табл. 3).

Таблиця 3

Послуги, які надають склади гуртової торгівлі в ринковій економіці	
Послуги виробникам товарів	Послуги покупцям гуртових партій товарів
Полегшення функції продажу	Оцінка потреби в товарах
Зберігання товарів	Сортування (комплектування) товарів
Полегшення фінансування виробників у клієнта	Зберігання товарів
Надання ринкової інформації	Доставка товарів
	Надання кредиту
	Надання інформації і консультативних послуг
	Полегшення покупки
	Володіння і передача права власності на товар

Враховуючи той факт, що виконання цих функцій є об'єктивно необхідним, а організація нових складів, які б забезпечували їх реалізацію, вимагає значних капіталовкладень, слід визнати, що більш ефективним було б використання наявних складських потужностей у гуртових підприємствах колишньої державної торгівлі і системи споживчої кооперації.

У зв'язку з тим необхідно критично проаналізувати стан і розташування мережі діючих (чи наявних) складів на території регіону, можливість їх подальшого використання, розглянути прогнози розмірів, структури та інтенсивності вантажопотоків у сфері обігу регіону та інші фактори, що впливають на прийняття рішень щодо розвитку необхідної складської мережі. Основні рішення, які повинні бути прийняті внаслідок такого аналізу, стосуються таких напрямків:

- визначення необхідної кількості і потужностей складів різних типів для опрацювання вантажопотоків прогнозованих розмірів та інтенсивності;
- визначення місць дислокації конкретних складів на території регіону;
- визначення оптимальної спеціалізації кожного із складів та асортименту товарів, що підлягають зберіганню та опрацюванню;
- вибір системи складування і опрацювання вантажів, оптимізація технологій та технічного оснащення кожного складу;
- розробка схем технологічного планування, проектування складів та оптимізація використання складських об'ємів тощо.

Позитивним належить визнати те, що, на відміну від гуртових підприємств колишньої державної торгівлі, розташованих переважно в обласних центрах, складське господарство кооперативної гуртової торгівлі розосереджене в територіальному плані за принципами триступеневої концентричної системи, при якій між різними типами складів існує диференціація щодо спеціалізації і районів діяльності. Це певною мірою відповідає принципам організації ешелонованого зберігання товарних запасів.

Логістичний підхід диктує необхідність узгодженого прийняття рішень з даного питання за участі як безпосередніх власників таких потужностей, так і органів управління регіону. Кожне підприємство гуртової торгівлі могло б визначати своє місце у системі просування товарів народного споживання відповідно до власного товарного профілю, району діяльності, потужності, або ж змінюючи їх відповідно до потреб ринку.

Остаточним результатом цієї роботи повинно стати створення оптимальної системи складів гуртових підприємств різних форм власності, які б забезпечували чітке ешелонування запасів товарів народного споживання за принципами ABC і (або) XYZ.

Для того, щоб склади гуртової торгівлі в сучасних умовах були реально потрібними виробникам і гуртовим покупцям товарів, крім інших умов, вони повинні переглянути свої функції в процесі організації і реалізації товарних потоків і, насамперед, - через розширення переліку послуг, що надаються іншим учасникам даного процесу. Доцільно використати досвід розвинутих країн світу, де, завдяки інтеграції складського і транспортного господарства були створені транспортно-складські комплекси, які надають такі послуги (за даними Американської асоціації власників складів):

- вантажопереробка, зберігання і розподіл упаковок або вантажних одиниць;
- зберігання транзитних вантажів;
- контроль і регулювання температури та вологості в приміщенні складу; надання оренди складських площ споживачам;
- надання офісних приміщень, послуг відеотерміналів, телефонного та комп'ютерного сервісу;
- надання інформації, пов'язаної з транспортуванням вантажів, їх експедируванням, дорожнім рухом;
- фізичний розподіл продукції в межах складу;
- надання сучасних пристроїв підготовки та зчитування інформації, сканерів і т.п.;
- розробка плану консолідації вантажних відправлень;
- пакування і сортування товарів;
- дезинфекція;
- маркування, прикріплення ярликів, написання трафаретів, упакування в захисну плівку;
- поштові послуги та експрес-відправлення;
- пакування, штабелювання, обв'язування вантажу;
- завантажування на транспортні засоби та розвантажування з них;
- підготовка, тестування, випробування, зважування і контроль;
- консолідація і розукрупнення партій вантажів;
- підготовка спеціальних місць зберігання;
- підготовка і доставка товаро-супровідних документів;
- надання автотранспорту для місцевих і дальніх перевезень;
- встановлення спеціальних пристосувань на транспортні засоби для доставки негабаритних вантажів;
- оформлення складських документів про приймання вантажів, їх переадресування, транзит;
- розподіл вантажних відправлень;

- підготовка вантажних документів;
- інформування про кредитування;
- надання в борг товарів, що зберігаються;
- територіальний складський сервіс;
- термінальний сервіс для вантажних водних, залізничних і змішаних перевезень;
- зберігання великогабаритних вантажів, металу та іншої продукції, що вимагає нестандартного складського устаткування;
- відкрите зберігання вантажів;
- вантажопереробка, зберігання і затарювання відправлень вантажів дрібними партіями;
- розливання, вантажопереробка, зберігання, бутильовання рідких вантажів;
- вантажопереробка і зберігання контейнерів [3, с.433-434].

Такий перелік послуг спроможний реально зацікавити значну кількість суб'єктів комерційної діяльності на ринку товарів народного споживання, забезпечуючи клієнтам можливість широкого вибору логістичних рішень щодо операцій складування, транспортування, пакування, опрацювання вантажів, їх інформаційного супроводжування, і водночас це дасть змогу перетворити гуртові підприємства в економічно перспективні, доволі потужні центри управління потоками товарів народного споживання.

1. *Основні засади реформування внутрішньої торгівлі / Антонюк Я.М., Андрійчук В.Г., Мокій А.І. та ін. Львів, 1996.*
2. *Роздрібна торгівля Львівської області у 1997 році. Львів, 1998.*
3. *Сергеев В.И. Менеджмент в бизнес-логистике. М., 1997.*
4. *Споживча кооперація України: від з'їзду до з'їзду. 1994 – 1999 р.р. К., 1999.*

© О.Б.МНИХ, У.О.БАЛИК, О.Г. ГАВРИЛЮК, 2000
ДУ "Львівська політехніка"

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АВІАПОСЛУГ

Розглядаються причини погіршення діяльності авіапідприємств, проблеми державного регулювання та створення умов для розвитку вітчизняних авіапідприємств.

У світовій практиці нараховується понад 1700 різних типів послуг. Відомі вчені, що є всесвітньо визнаними авторитетами в маркетингу, зокрема, Ф.Котлер, Дж.М.Еванс, Б. Берман виділяють ряд особливостей маркетингу послуг. Також певну специфіку мають і авіапослуги і, безумовно, маркетинг авіапослуг.

В умовах мінливої економічної ситуації, порушення господарських зв'язків, різкого зростання цін існують негативні аспекти у фінансово-господарській діяльності авіапідприємств. Йде процес чіткого поділу функцій держави, яка регулює певною мірою діяльність повітряного транспорту і авіаційних підрозділів. Курс на ринкову